

מסורת הש"ס

(א) לעיל כו. (יודק ית.). (ב) כללס פ"ד מ"ט, (ג) שבת כה. (ד) וי"ק, (ה) לעיל ז': לקמן קב: עינינו ג': כללס פ"ה מ"ב, (ו) כללס פ"ו מ"א, (ז) שם מ"ב, (ח) ג"א הפחות, (ט) ג"א היותר, (י) לעיל פ:; (י"ו) וי"ק חוס' לעיל כו. ד"ה אכל כצנל.

הגהות הב"ח

(א) גמ' בקר וכליו כמה היו כיון: (ב) שם מי לא חתן והתנן ר"מ ור"ש אומרים אף הנוטע וכו' על שמונה אמות מותר: (ג) רשב"א ד"ה ועד ט"ו וכו' דסבירא להכינת מחירשמו לתוך קדש ליה צמאי: (ד) ד"ה ג' כדי וכו' רוב בדי כל אילן: (ה) תוס' ד"ה וזו וכו' משנה מבין שש חילוק בין צנל וכו' אין חילוק ביניהן מדע:

מוסף רש"י

לא ישע אדם אילן סמוך לשדה חבירו. בין שזה הלגן בין שזה האילן, ועממא כדי עורות הכרם, שכשחורט חת אלטמיו לא יסא תריך להכניס מחירשמו לתוך קדש חבירו (ע"פ כו.). אא"כ הרחיק ממנה ד' אמות. דמפרש טעמא כדי עורות הכרם, שהיו מורשים הכרם במחרישה, וכן בשעת הגלגל נוצרין אותם בעגלות וצריך לטן מקום פטוי ד' אמות שלא יספיק עגלת מחירשו בקרקע חבירו (ע"פ יח.). כרם הנוטע על פחות מדר"א. שאין בין שורה לשורה ד' אמות (ערוכין ג') שאין בין שורה לשורה אלא ג' אמות (ע"פ יז.). אינו כרם. ומותר לנזעט לשם (ערוכין ג') והמנהג ווע לשם חטף נזקק משום לא מועד אילן בין שורה לשורה אלא חמש אמות (ערוכין ג'). באילו אילן, שורה בין שתי שורות רואין כליו אילת וזו לזו שש אמות בין שורה לשורה (ע"פ יז.).

מוסף תוספות

א. [ד]מנא ליה דמשמנה ולמפלגא מרווחין הן. רמב"ן. ב. דקטבר סברא הוא דלעולם רצופין פלגא דמפוזרין. רע"ב. ג. ולסימנא בעלמא נקט ליה. רשב"א. ד. [ח]תהם טעמא הוא דרצורן הוא להכניס בקר וכליו בשדה חבירו כשאנו מרוחקי ארבע אמות הלכך בבבלי שומריהשיות קטנות סגי בשש אמות, אבל הרחוקות הדבא היינו משום דאין האילנות מתקיימים בפחות הדבר אין חילוק בין בבלי לארץ ישראל. שיעמ"ח. כסם מוש' הלא"ה. ה. [ד]מדקתני כמה יהו מרוחקין י"ו שמע דר"ו בבבלי. ו. כראיתא בפ"ק דעירובין (ג:), שם. ז. דכל היכא דבעי למיתני הברכה או הרכבה קתני המבכיר או המכריב. שם. ח. כמו וברך הגמלים. רמב"ן. ט. ומ"מ אינו מודר. כן הקרקע ממש אלא מעיקר שני. רע"ו יזי.

המוכר את הספינה פרק חמישי בבא בתרא

דבורא דרעוּסא. בעיר של רועים. שמכר אחד לחבירו שלשה אילנות ולא היה ח' אמות ביניהן ואמר ליה רב יהודה למוכר זיל הב ליה ללוקח הקרקע ואע"ג דאין ביניהן אלא כמלא בקר וכליו: כיון **דשמעתא להא דסתן**. כלומר כיון דשמעתא לצרייתא הנשנית על הא דתנן בלא יחפור לא יטע אדם אילן בקצה שדהו סמוך לשדה חבירו כדי שלא חלך ממחירשמו לחרוש אילן זה דרך שדה חבירו: וכרז יוסף מי לא פתן. דממיה. ואמאי אמר ליה אביי לא תפלוג עליה דרב נחמן דתנן כו': ה"ג לה במסכת כלאים דבני מאיר ורבי שמעון אומרים אף הנוטע כרמו על ח' אמות מוסר. וסיפא דהך דרבי יהודה היא: אפי' הכי מעשה. דלגמון רב והלכך אמר ליה אביי לא תפלוג עליה דרב נחמן דמעשה השני בצמנה מסעייהם והאיא משנה עיקר טפי מהך דר"ש דסמכין אעבודא: וקמפרש גמרא צלמא **לרב יוסף**. דלמר מד' ועד ח' וסבירא ליה כר"ש שמעינן דלייירי ר"ש ממרייהו שיעורב כרב יוסף: מפוזרין. ח' אמות דהיינו לכל ה' היותר: רלופין. ד' אמות לכל ה' הפחות: אינו כרם. אלא יער ומותר בכלאים: רואין אם האמצעיִים כו'. דכל העומד ליעקר כעקור דמי וחומרם היא גבי כלאים: **אלא לרב נחמן**. דסבירא ליה ט"ו כרצנן צלמא מפוזרין ט"ו שמעינן ליה ממעשה דלגמון: ומשי סברא כו'. הוּו רלופין מדלר"ש הוּו שיעורא דרלופין פלגא דמפוזרין לרצנן נמי פלגא דט"ו: הוּו רלופין: **אמר רבא הלכא מד' אמות**. כעבודא דרעוּסא: **ועד ט"ז אמות**. כעובדא דלגמון. וכולה כרצנן קפסיק דסבירא א) צמאי דפליגי פליגי וצמאי דלא פליגי לא פליגי פליגי צח' אמות מפוזרין דר"ש ואמרי ט"ו אכל כרלופין ד' אמות מודו ליה ולא נלמר מדלר' שמעון פלגא לרצנן נמי פלגא: **כמה יסן מקורבין כו'**. נראה צעני דהוא יהו מקורבין אילנות דליכא נמי האי שיעורא והך צרייתא דקתני גבי הקדש ממטע עשרה לצית סאה צשיליה המוכר את הדבא (לעיל דף עב.) פליגא אהך צרייתא דלא שגא מוכר ממקדיש ורליה לדבדי מתוספתא דבבא בתרא (פ"ד ה"ו) דקתני בתרייהו ממטע י' לצית סאה: **שש עשרה אמות**. כלומר עד

ט"ז אמות ולא ט"ז בכלל: **ואם האילנות קטנים: לפיכך יבש האילן או נקלץ אין לו קרקע**. ליטע אחר במקומו: **ממקום קלר**. מגובה גזע האילן הוא מודד הט"ז אמות והד' אמות: **או ממקום רוחב**. סמוך לקרקע הוא עב. ואית דמפרי מקום קלר כל הגזע עד הענפים מקום רחב מקום הנופות הענפים שמרחצין אילן ואילץ ולא נהירא: **פ"ש**. דמן הבינוני הוא מודד: **הרכובה שבגפן**. גפן בחור מרכיזין בגפן זקן: **כשוא מודר**. ד' אמות צינתיים כדי שיהו שמים כנגד שמים ואחת יוצאה זנב: **עיקר השני**. פקק השני כדתינא א) בקנים ובגפנים השלישי שקצר הרצה אלא מן הבינוני והוא הדין לאילנות: **ג' כדי אילן**. אילן אחד מכר לו שיש לו שלש צדים מרוחקין זה מזה ד' אמות והעלה הקרקע שירטון ונרלין בשעת מכירה כשלשה אילנות מי אולנין צתר גוף האילן דמיניה קא רבו ואין לו קרקע או דלמא כיון דנשפרו כל אחד בקרקע קנה קרקע ואע"ג דמיחבדי מתחת לקרקע. ואית דמוקימי לה בג' אילנות ומכר לו בד בכל אחד ולא נהירא דכיון דשייר לעצמו רוב (ו) כל כדי אילן ואילן שייר גם הקרקע לעצמו: **המצריך**. כוסף אמנעית הגפן בקרקע ומכסהו בקרקע בצלמנעיתו וכשנשרש בצלמנעיתו חותכין עיקר הראשון ונעשו שמי גפנים: **ג' גפנים**. כשהוצרכו בקרקע נעשו ו' והיו כרם דנכל ו' איכא שמים כנגד שמים ואחת יוצאה זנב. והלכך נקט מאיר ור"ש לעיל: **מצטרפין**. ואע"ג גפנים בצפחות מג' דשמי גפנים מוצרכות לא הוו אלא ד': **ועיקריהן נראין**. כלומר שהשרישו: **מד' אמות ועד ח'**. כרבי מלך ור"ש לעיל: **מצטרפין**. ואע"ג דכל שמי גפנים ינקי משורש אחד והוא הדין לשלש כדי אילן דקנה קרקע: **ואחד של מצטרפין**. מי היא

הפלגה ולא מצטרף דלא דמי לשדה האילן ולא קתני קרקע או דלמא קנה: **ואם"ל דקנה שמים בחור שלו ואחד בחור של חבירו מהו**. כגון שיש לו שני אילנות בקצה שדהו ויש לו עודיין אילן אחד שקנה בשדה חבירו הסמוך לאילנות הללו ויש לו גם הקרקע עם האילן: הקרקע. או דלמא ממקום רחב מודד היינו סמוך לעיקרין מקום שהאילן עב יותר ויש לו יותר מקרקע: הרכובה שבגפן. כגון שמרכיזין גפן בחור בגפן זקן. שכשמוקין הגפן קוצצו בעל הבית סמוך לקרקע ונשרה למעלה במקום חתך חור במקדח ומרכיב לשם גפן בחור ועכשיו כשהוא מודד הכרם שמים שמים יוצא זנב הנוטע על ארבע אמות אינו מודד אלא מעיקר השני הבחור דהיינו ממקום קצר. ותפשוט לך מהא: **כע' ר' ירמיה מכר לו ג' כדי אילן**. בג' אילנות מהו מצטרפין ויש לו קרקע. מי אמרי' הואיל דג' אילנות נינהו מצטרפין וקנה הקרקע או דלמא הואיל ולא אילנות ממש נינהו כי אם בדין לא מצטרפין ולא קנה הקרקע. וקרא דאמרין גפן בעי מכר לו ג' בדין שעלו מגזע אחד וביניהן שירטון הפסקת עפר שגראין כג' אילנות מי אולנין בחר דנראין או בחרה דגועי: ת"ש המבכיר ג' גפנים בארץ. כמו שעושין בני אדם להרחיב הכרם חופרין בארץ ומכין גפן שלמה באמצע ונוטעין אותה כפופה באותה חפירה וכשרואין שקלטת פוסקין אותה מכנה הראשון ואו שני ראשי' למעלה נוקפין. והיינו ועיקריהן נראין. כלומר ראשיהן נראין מבחוץ ובאמצע במקום כפיפה נקלטת בארץ. ר' אלעזר בר' צדוק אומר רואין אם יש ביניהם של גפנים למעלה מן הארץ ריחן מד' אמות ועד ח' דלאו רצופין נינהו בתוך ד' מצטרפין וחשוב כרם ואי לא לא מצטרפין. הכי נמי אם יש ריחן מד' אמות ועד ח' בהנהו בדים מצטרפין ויש לו קרקע. ואם לאו אין מצטרפין. ולהכי נקט ג' גפנים דהיינו דג' גפנים הללו היינו ו' אבל מפני דלא סגי בלאו הכי היכא דמבכר ג' ועולות לו ולא מצוי למימר המבכרין ב' גפנים דהא ליכא שינוי כרם. ולא ד' דהא איכא טפי מכרם. בעי רב פפא מכר לו ב' דקלים בתוך שדהו ואחד על המצר מהו. מי אמרינן הואיל דמכר לו ג' אילנות יש לו קרקע ומצטרפין או דלמא הואיל דההוא חד על המצר הוא לא מצטרפי ולא קנה קרקע דלא אהדידי נינהו. אם תמצ' לומר דמצטרפי הואיל דבתוך שלו הוא אכתי הא מיבעי לי מכר לו ב' בתוך שלו ואחד אילן שהיה לו בתוך של חבירו מהו. מי אמרינן

בבא בתרא פרק חמישי בבא בתרא פג.

ז"ל הב ליה במלא בקר ובכליו. פ"ה אי איכא כמלא בקר וכליו בין אילן לאילן זיל הב ליה ארעא ולפירושו לא מיימי רב יוסף רליה אמאי דלוקשי ליה אביי א) ויש ליישב דמייתי סייעתא לריש מילתיה דרב יוסף דמד' אמות לא הוו רלופין ואם כן ריש מילתיה דרב נחמן משצמחא היא ומדרישא לימא סיפא

נמי לימא ועוד דעובדא דרבי יהודה דרבי שמעון אחיא ור"ש אית ליה מד' ועד ח' דלא מסתבר ליה לאוקמה דלמיא כרצנן ורצנן סברי מד' ועד ט"ו כדלמר כסמוך דסבר ליה מדלרבי שמעון פלגא לרצנן נמי פלגא ב) ויש מפרשים אי איכא לכל אילן כמלא בקר וכליו דהיינו ח' אמות תן לו קרקע אכל צטפי הוו מפוזרים ורב יוסף שמיע ליה דהדיא מרב יהודה דלמעוטי יותר מח' אמות אחא שהן מפוזרין ולא למעוטי פחות מח' ולומר שהן רלופין ולכל הפירושין כמלא בקר וכליו לא נקטי אלא לשיעורא ד צלמא ולא משום דלריך שיעור שיעור צלצור לצקר וכליו דהא דבורא דרעוּסא צצצל הוּו ובצצל שיעור בקר וכליו לא הוּו אלא שמי אמות כדלמר בלא יחפור (לעיל דף כו.) ואע"ג דלענין הרחקה משדה חבירו (ו) חלקנו בין צנל לארץ כשאל לענין רלופיה דשמעתינן אין חילוק ד) תדע דלמר רב נחמן אמר שמואל דפחות מח' הוו רלופין ואילו לענין הרחקה לא צעינן אלא ד' אמות כדלמר בלא יחפור וקנת יש גמגום אמאי נקט האי לישנא: **אפ"ה הכי מעשה רב**. ואם תאמר ממעשה אין להוכיח כלום דשגא ציזמר מח' נמי היו ממירים ומעשה שהיה כן הו"ל כדכרא הוּו דעל פי כחמים עשו וכל מה שהיו יכולין להסיר לו המירו:

במה יהו מרוחקים ט"ז אמה הרי זה קנה קרקע בו'. ותימה דגבי מכר צט"ו לא חשיבי מפוזרים וקנה קרקע א) וגבי כלאים חשיבי מפוזרים דקתני לעיל כרם הנוטע על ט"ו אמה מותר להציא זרע לשם ויש לומר דגבי מכר מודדין אמות מלומלמנות אכל אמות כלאים הן אמות שזקוקות ואי אפשר שלא יאא יותר מט"ו לכך חשיבי מפוזרים והשאה הא דקלמר לעיל מד' ועד ח' וכן מח' ועד ט"ו הוּו עד ועד ככלל: **הרכובה שבגפן בו'**. לפ"ה דמפרש לשון הרכבה

קשה חדא דצמשתת כלאים גרם הארכובה ו עוד דלא איירי ההיא משנה דהרכבה כלל ועוד דמאי נפקא מינה דהך הרכבה לענין כלאים ונראה דלרכובה היינו הצרכה כאלם הכורע על צרכיו ב) כורעין הגפן חלחץ כשהוא זקן הרצה ומכסין אותו בקרקע בצלמנע כדי שמתשרש וקלמר דאין מודדין לענין כלאים אלא מעיקר השני ומדנקט לשון עיקר מוכח שמודדין ממקום רוחצ"ו:

רשות

מן הפקק ולמעלה אכל לא מן העיקר הראשון שרחצ יותר ולא מן הקרקע שירטון ונרלין בשעת מכירה כשלשה אילנות מי אולנין צתר גוף האילן דמיניה קא רבו ואין לו קרקע או דלמא כיון דנשפרו כל אחד בקרקע קנה קרקע ואע"ג דמיחבדי מתחת לקרקע. ואית דמוקימי לה בג' אילנות ומכר לו בד בכל אחד ולא נהירא דכיון דשייר לעצמו רוב (ו) כל כדי אילן ואילן שייר גם הקרקע לעצמו: **המצריך**. כוסף אמנעית הגפן בקרקע ומכסהו בקרקע בצלמנעיתו וכשנשרש בצלמנעיתו חותכין עיקר הראשון ונעשו שמי גפנים: **ג' גפנים**. כשהוצרכו בקרקע נעשו ו' והיו כרם דנכל ו' איכא שמים כנגד שמים ואחת יוצאה זנב. והלכך נקט מאיר ור"ש לעיל: **מצטרפין**. ואע"ג דכל שמי גפנים ינקי משורש אחד והוא הדין לשלש כדי אילן דקנה קרקע: **ואחד של מצטרפין**. מי היא הפלגה ולא מצטרף דלא דמי לשדה האילן ולא קתני קרקע או דלמא קנה: **ואם"ל דקנה שמים בחור שלו ואחד בחור של חבירו מהו**. כגון שיש לו שני אילנות בקצה שדהו ויש לו עודיין אילן אחד שקנה בשדה חבירו הסמוך לאילנות הללו ויש לו גם הקרקע עם האילן: **צני**

הקרקע. או דלמא ממקום רחב מודד היינו סמוך לעיקרין מקום שהאילן עב יותר ויש לו יותר מקרקע: הרכובה שבגפן. כגון שמרכיזין גפן בחור בגפן זקן. שכשמוקין הגפן קוצצו בעל הבית סמוך לקרקע ונשרה למעלה במקום חתך חור במקדח ומרכיב לשם גפן בחור ועכשיו כשהוא מודד הכרם שמים שמים יוצא זנב הנוטע על ארבע אמות אינו מודד אלא מעיקר השני הבחור דהיינו ממקום קצר. ותפשוט לך מהא: **כע' ר' ירמיה מכר לו ג' כדי אילן**. בג' אילנות מהו מצטרפין ויש לו קרקע. מי אמרי' הואיל דג' אילנות נינהו מצטרפין וקנה הקרקע או דלמא הואיל ולא אילנות ממש נינהו כי אם בדין לא מצטרפין ולא קנה הקרקע. וקרא דאמרין גפן בעי מכר לו ג' בדין שעלו מגזע אחד וביניהן שירטון הפסקת עפר שגראין כג' אילנות מי אולנין בחר דנראין או בחרה דגועי: ת"ש המבכיר ג' גפנים בארץ. כמו שעושין בני אדם להרחיב הכרם חופרין בארץ ומכין גפן שלמה באמצע ונוטעין אותה כפופה באותה חפירה וכשרואין שקלטת פוסקין אותה מכנה הראשון ואו שני ראשי' למעלה נוקפין. והיינו ועיקריהן נראין. כלומר ראשיהן נראין מבחוץ ובאמצע במקום כפיפה נקלטת בארץ. ר' אלעזר בר' צדוק אומר רואין אם יש ביניהם של גפנים למעלה מן הארץ ריחן מד' אמות ועד ח' דלאו רצופין נינהו בתוך ד' מצטרפין וחשוב כרם ואי לא לא מצטרפין. הכי נמי אם יש ריחן מד' אמות ועד ח' בהנהו בדים מצטרפין ויש לו קרקע. ואם לאו אין מצטרפין. ולהכי נקט ג' גפנים דהיינו דג' גפנים הללו היינו ו' אבל מפני דלא סגי בלאו הכי היכא דמבכר ג' ועולות לו ולא מצוי למימר המבכרין ב' גפנים דהא ליכא שינוי כרם. ולא ד' דהא איכא טפי מכרם. בעי רב פפא מכר לו ב' דקלים בתוך שדהו ואחד על המצר מהו. מי אמרינן הואיל דמכר לו ג' אילנות יש לו קרקע ומצטרפין או דלמא הואיל דההוא חד על המצר הוא לא מצטרפי ולא קנה קרקע דלא אהדידי נינהו. אם תמצ' לומר דמצטרפי הואיל דבתוך שלו הוא אכתי הא מיבעי לי מכר לו ב' בתוך שלו ואחד אילן שהיה לו בתוך של חבירו מהו. מי אמרינן

עין מושפמ נר מצוה

א מ"י פ"ו מה' כללס ה' ד סמג לאון רפ טו"ש"ע י"ד ס' רלו עט"ק נל:

בא ב ג ד מ"י פכ"ד מה' מכירה ה' [ג] ד סמג עשין פכ טו"ש"ע ח"מ ס' רעז עט"ק ז:

בב ה מ"י פ"ח מה' כללס ה' יוד סמג לאון רפ טו"ש"ע י"ד ס' רלו עט"ק סד:

בג ו מ"י פכ"ד מה' מכירה ה' א סמג עשין פכ טו"ש"ע ח"מ ס' רעז עט"ק ו:

בד ז מ"י פ"ו מהלכות כללס ה' ט ועשין כהנאות ובספך משנה סמג לאון רפ טו"ש"ע י"ד ס' רלו עט"ק כ:

בה ח מ"י פכ"ד מה' מכירה ה' ד סמג עשין פכ טו"ש"ע ח"מ ס' רעז עט"ק ז ואין לו:

רבינו גרשום

בדורא. בשרה אילן שהיה נטוע מד' אמות ועד ח' ולא בכלל והכר האילנות לאחד ואחא לקמיה דרב יהודה ואמר ליה זיל הב ליה בין אילן לאילן כמלא בקר וכליו דהיינו ד' אמות כדי צבורתו ככלל דהכי חשוב שדה אילן אבל טפי הנוטע שדה: הנוטע על אח כרמו [ח] אמות) על ח' אמות. במניה ח' אמות בור בין שורה לשורה: מותר. דלא חשיב כרם וחתה הרחקה ומותר להביא ודע לשם: אפי' הכי מעשה רב. כמעשה שהיה בצלמון כדי צבורתו ככלל דהכי חשוב שדה אילן אבל טפי ר' יוסף. דאמר מד' עד ח' אמות ולא ח' אמות בכלל חשוב כרם אליבא דר' שמעון דקתני במשנה זו ור"ש ור"מ אומרים הנוטע את כרמו על ח' וכו': כשענין לר' שמעון דמפוזרין מח' אמות לא חשיב כרם שמעינן ליה רצופין מפוזרין אה דאמרן. לעיל הנוטע את כרמו על ח' אמות דמפוזרין נינהו לא חשוב כרם ולהכיא דנטועין רצופין נמי כרם ומותר לזרוע הבנים אילבא: אילבא, דרבנן מפוזרין שמעינן להו. ולהכיא דנטועין מפוזרין מט"ו לא חשוב כרם וההוא מצטרפין דצלמון שהיה ואמרו חכמים מותר להביא ודע לשם. אלא דהייא דנטועין רצופין בתוך ח' אמות מי שמעי' להו. דלא חשיב כרם. ומשני סברא הוא מדלר"ש פלגא לא דהיינו ד' אמו' הויין רצופין ולא חשיב כרם דלית ליה דין כרם ומותר לזרוע הבנים. אמות אמו' הויין רצופין) [רצופין] ולא חשיב כרם ולא קנה קרקע פחות מיכן מד' אמות הויין יותר מט"ו והוא הדין רבה הלכתא מד' אמות. דהיינו פחות מן ההישורין הללו: עד ט"ז אמה. דהיינו שיעור גדול מהני שיעורין. אם נטועין הכי הוי כרם אבל פחות מד' אמו' הויין (מפוזרין) [רצופין] ולא חשיב כרם ולא קנה קרקע פחות מיד' אמות הויין נמי לשדה אילן: בעי ר' ירמיה. כשהלוקח מודד מד' אמות ועד ט"ו אמות ממקום קצר הוא מודד היינו סמוך לענפים היכא דמתחיל להקלש ולהתקצר ויש לו ללוקח פחות מן